

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПОНЯТТЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН ПІДПРИЄМСТВА»

© 2014 ОТЕНКО І. П., ЯРТИМ І. А.

УДК 005.591.4:005.21

Отенко І. П., Яртим І. А. Ідентифікація поняття «економічна безпека стратегічних змін підприємства»

Наявність багатьох підходів до управління економічною безпекою підприємства, систематизація їхніх положень дозволили розвинути понятійний апарат за рахунок визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства» в аспекті управління процесами розвитку. Доведено, що сутність і зміст поняття «економічна безпека стратегічних змін підприємства» повинні не тільки враховувати сукупність поглядів, способів розуміння та тлумачення у різних аспектах, а й формувати основну ідею та завдання забезпечення економічної безпеки стратегічних змін підприємства, що відбиваються у результатах його діяльності через передбачення та оцінку загроз, формування стану захищеності та якісні зміни. Представлене у дослідженні положення про те, що система управління економічною безпекою повинна бути інтегрована у процеси стратегічних змін підприємства, дозволяє сформувати методичне забезпечення управління економічною безпекою стратегічних змін підприємства та інструментарій управління, напрямки формування якого відповідають стратегічним цілям підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, загрози, розвиток, зміни, стратегічні зміни

Рис.: 1. Табл.: 1. Бібл.: 21.

Отенко Ірина Павлівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри, кафедра економічного аналізу, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Email: ovi@hneu.edu.ua

Яртим Ірина Анатоліївна – аспірант, кафедра економічного аналізу, Харківський національний економічний університет (пр. Леніна, 9а, Харків, 61166, Україна)

Email: yartym.ia@gmail.com

УДК 005.591.4:005.21

Отенко И. П., Яртым И. А. Идентификация понятия «экономическая безопасность стратегических изменений предприятия»

Наличие множества подходов к управлению экономической безопасностью предприятия, систематизация их положений позволили развить понятийный аппарат за счет определения сущности понятия «экономическая безопасность предприятия» в аспекте управления процессами развития. Доказано, что сущность и содержание понятия «экономическая безопасность стратегических изменений предприятия» должны не только учитывать совокупность взглядов, способов понимания и их трактовки в различных аспектах, но и формировать основную идею и задания обеспечения экономической безопасности стратегических изменений предприятия, что отражается в результатах его деятельности посредством предотвращения и оценки угроз, формирования состояния защищенности и качественных изменений. Представленное в исследовании положение о том, что система управления экономической безопасностью должна быть интегрирована в процессы стратегических изменений предприятия, позволяет сформировать методическое обеспечение управления экономической безопасностью стратегических изменений предприятия и инструментарий управления, направления формирования которого соответствуют стратегическим целям предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, угрозы, развитие, изменения, стратегические изменения

Рис.: 1. Табл.: 1. Библ.: 21.

Отенко Ирина Павловна – доктор экономических наук, профессор, заведующий кафедрой, кафедра экономического анализа, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Email: ovi@hneu.edu.ua

Яртым Ирина Анатольевна – аспирант, кафедра экономического анализа, Харьковский национальный экономический университет (пр. Ленина, 9а, Харьков, 61166, Украина)

Email: yartym.ia@gmail.com

UDC 005.591.4:005.21

Otenko I. P., Iartym I. A. Definition of the «economic security of strategic changes at an enterprise» notion

Availability of a multitude of approaches to management of economic security of an enterprise and systemisation of their provisions allow development of a conceptual framework by means of identification of the essence of the «enterprise economic security» notion in the context of development processes management. The article shows that essence and composition of the «economic security of strategic changes of an enterprise» notion should not only take into account the set of views and methods of understanding and their interpretation in various aspects, but also form the basic idea and tasks of ensuring economic security of strategic changes of an enterprise, which is reflected in results of its activity through prevention and assessment of threats and formation of the state of protection and qualitative changes. The presented provision that the economic security management system should be integrated into the processes of strategic changes of an enterprise allows forming methodical provision of management of economic security of strategic changes of an enterprise and instruments of management, directions of forming of which correspond with the enterprise strategic goals.

Key words: economic security, threats, development, changes, strategic changes

Рис.: 1. Табл.: 1. Библ.: 21.

Otenko Iryna Pavlivna – Doctor of Science (Economics), Professor, Head of the Department, Department of Economic Analysis, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: ovi@hneu.edu.ua

Iartym Iryna A. – Postgraduate Student, Department of Economic Analysis, Kharkiv National University of Economics (pr. Lenina, 9a, Kharkiv, 61166, Ukraine)

Email: yartym.ia@gmail.com

Постановка проблеми. Необхідність забезпечення економічної безпеки машинобудівних підприємств України обумовлена низкою проблем, наявних у цій галузі та пов'язаних із безперервними, подекуди непередбаченими, змінами як у їхньому зовнішньому, так і внутрішньому середовищі: відсутністю чітких пріоритетів промислової політики, залежністю економіки України від зовнішньої кон'юнктури; низькою адаптивністю до нестабільних умов функціонування та потреб ринку; низькою конкурентоспроможністю та невідповідністю виробничим потребам внутрішнього ринку; недосконалістю законодавчої бази, міналівістю суспільних і політичних орієнтирів тощо. Рішення більшості з цих проблем залежить від чіткого розуміння ролі механізмів захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, що зумовлює необхідність вирішення ряду завдань щодо ідентифікації та вибору методів оцінки і забезпечення економічної безпеки підприємств машинобудування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виникнення актуальної та практичної проблеми забезпечення економічної безпеки в умовах нестабільного середовища спричинило появу великої кількості досліджень. Формування основ економічної безпеки підприємства висвітлювалось в аспектах самостійного розгляду сутності економічної безпеки, її складових та визначальних чинників, діагностики та формування системи управління економічною безпекою такими науковцями, як Васильців Т. Г., Гнілицька А. В., Євдокимов Ф. І., Захаров А. І., Ілляшенко С. М., Ковальов Д. І., Козаченко Г. В., Ляшенко О. М., Пономарьов В. П., Пригунов П. Я., Шемаєва А. Г., Шкарлет С. М., Шлемко В. Т. та інші. Проте розгляд питань забезпечення економічної безпеки як підґрунтя стратегічних змін підприємства є досить фрагментарним.

Постановка завдання. Динаміка ринкових перетворень посилює вимоги до процесів розвитку підприємств. Саме тому постає необхідність чіткого визначення поняття «економічна безпека стратегічних змін підприємства» та виявлення зв'язку між поняттями «економічна безпека» та «розвиток підприємства» в умовах мінливого середовища.

Виклад основного матеріалу. Підприємству як відкритій системі за сучасних умов господарювання доводиться функціонувати у динамічному, складному та нестабільному середовищі. Такі умови вимагають від керівників нових підходів до управління підприємством, за яких дедалі більше уваги необхідно приділяти адаптації та забезпеченню розвитку в умовах дестабілізуючого впливу важкопрогнозованих зовнішніх і внутрішніх факторів. На думку Шкарлета С. М. [16], саме в такому контексті природно закономірним є відмова від екстенсивного шляху економічного розвитку і перехід до якісних перетворень потенціалу засобами активізації економічної безпеки як основи процесів розвитку підприємства зокрема і держави в цілому. Тому проблема забезпечення економічної безпеки знаходиться у зоні особливої уваги вітчизняних і зарубіжних науковців і безпосередньо стосується досліджень сучасних проблем розвитку.

Дослідження теоретичних основ економічної безпеки свідчать, що всі існуючі концептуальні підходи до визначення даного поняття умовно можна поділити на дві групи: статичні та динамічні. Статичні підходи розгляда-

ють економічну безпеку як певний стан економіки підприємства, що забезпечує його захищеність від загроз, незалежно від джерела їхнього виникнення. В свою чергу, відповідно до динамічних підходів безпека розглядається як певний процес чи діяльність, що ґрунтується на взаємодії суб'єкта та умов його існування.

Незважаючи на те, що єдиної думки серед науковців щодо тлумачення поняття «економічна безпека» наразі немає, в науковій літературі можна зустріти поняття, які дуже близькі за ключовими положеннями у їхньому визначенні та цілями забезпечення економічної безпеки підприємства. Тому з метою узагальнення розглянутих концептуальних підходів щодо визначення поняття «економічна безпека» в якості критерію, за яким існуючі підходи віднесено до груп, було обрано концепт (ключове положення) підходу та ціль забезпечення економічної безпеки підприємства, яку цей підхід відображає. Результати узагальнення наведено на рис. 1.

Аналіз наведених підходів до визначення сутності економічної безпеки підприємства свідчить про наявність переваг і недоліків кожного з них. Так, якщо розглядати економічну безпеку з точки зору «захисного підходу», то вона певною мірою обмежує бачення перспектив розвитку підприємства. Конкурентний підхід підкреслює значення правильно обраних методів і способів ефективного використання конкурентних переваг для досягнення економічної безпеки в той час, як сама лише наявність таких переваг її підприємству не гарантує.

Найбільш широко в науковій літературі представлено підхід «стан ресурсів». При такому підході дослідження економічної безпеки зводиться до аналізу розподілу й використання ресурсів підприємства, що сприяють забезпеченню максимально високого її рівня. Метою забезпечення економічної безпеки з точки зору зазначеного підходу є розвиток підприємства.

Взаємоузгодження економічних інтересів підприємства з інтересами зовнішнього середовища є основною метою забезпечення економічної безпеки відповідно до концептуального підходу «міра гармонізації». Основною відмінністю такого підходу від «захисного» є розширення спектру уваги на всіх без виключення суб'єктів взаємодії підприємства, а не лише на тих, дії яких породжують загрози. Окрім того, за такого підходу не враховується вплив внутрішнього середовища на економічну безпеку підприємства.

Прихильники процесного підходу [16] навпаки не приділяють уваги мінливості зовнішнього середовища, яка є одним із головних чинників, що формують необхідність забезпечення економічної безпеки підприємства. Однак можна виділити і переваги цього підходу, основною з яких є спрямованість на формування можливостей до подальшого розвитку підприємства.

На думку автора стратегічного підходу [15], економічна безпека підприємства повною мірою розкривається через забезпечення реалізації його стратегічних інтересів шляхом продуктивної взаємодії із суб'єктами зовнішнього середовища. Тобто забезпечення економічної безпеки повинно передбачати не лише захист від внутрішніх і зовнішніх загроз, але й оптимальне використання можливостей для досягнення стратегічних інтересів підприємства.

Підходи до визначення поняття «економічна безпека підприємства»			
Концепт	Сутність підходу	Мета забезпечення економічної безпеки	Автори
Стан ресурсів	ефективне використання корпоративних ресурсів за функціональними складовими є запорукою розвитку підприємства	запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам, що є основою забезпечення стабільного функціонування та розвитку підприємства	Ілляшенко С. М. [10], Кузенко Т. В. [13] Покропивний С. Ф. [9], Олейніков Є. А. [19]
Захист	попередження та захист від негативного впливу зовнішнього середовища	захищеність життєво важливих інтересів підприємства	Бендіков М. А. [3], Шликов В. В. [17], Ковальов Д. І. [11], Євдокимов Ф. І. [8]
Конкурентні переваги	наявність конкурентних переваг як головна умова забезпечення економічної безпеки підприємства	активізація економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності підприємства	Белокуров В. В. [2]
Міра гармонізації	гармонізація інтересів підприємства з інтересами зовнішнього середовища	отримання прибутку в результаті взаємодії підприємства з суб'єктами зовнішнього середовища	Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. [12]
Процес	процес забезпечення стабільності функціонування та фінансової рівноваги	подальший розвиток та вдосконалення на різноманітних стадіях життєвого циклу підприємства і в процесі визначення конкурентних ринкових стратегій	Шкарлет С. М. [16]
Стратегічний інтерес	використання можливостей зовнішнього середовища із застосуванням продуктивної взаємодії із суб'єктами зовнішнього середовища	реалізація стратегічних інтересів підприємства	Шемаєва Л. Г. [15]

Рис. 1. Узагальнення підходів до визначення поняття «економічна безпека підприємства»

Отже, можна стверджувати, що існуючі підходи до визначення поняття «економічна безпека» не є універсальними, оскільки мають свої переваги та недоліки. Кожен із них трактує безпеку залежно від цілей підприємства. Однак в останній час все більше науковців схиляються до того, що однією з таких цілей є розвиток підприємства. Це можна пояснити тим, що будь-яке підприємство постійно контактує із зовнішнім середовищем, яке здатне породжувати як загрози, так і можливості розвитку підприємства. Підприємство повинно забезпечити постійну готовність нейтралізувати такі зовнішні та внутрішні загрози власними силами за допомогою максимально ефективного використання всіх видів ресурсів і можливостей. Такою «силою протидії» повинна стати система забезпечення економічної безпеки підприємства. Завдяки їй слабкі місця і загрози

згодом здатні перетворитись на можливості та конкурентні переваги для досягнення розвитку підприємства.

В економічному словнику зазначено, що розвиток – це «процес закономірної зміни, переходу з одного стану в інший, більш досконалий, перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від низького до вищого» [4, с. 474].

З точки зору системного підходу [1, с. 27], розвиток є «об'єктивною зміною якісних характеристик системи, що зумовлена фундаментальними законами природи, такими, як закон єдності та боротьби протилежностей, переходу кількісних змін в якісні і закономірностями функціонування підсистем забезпечення виробничої діяльності (технологічної, трудової, матеріальної, фінансової, інформаційної)». Відповідно до цього підходу, розвитком можна

вважати лише такий стан системи, який в першу чергу досягається за рахунок зміни її якісних параметрів на основі переходу накопичених кількісних змін в нову якість.

Філософський погляд на сутність процесів розвитку полягає в тому, що розвиток являє собою особливу форму руху, яка характеризується трьома категоріями: кількості, якості та структури [18, с. 4]. Такий підхід повною мірою відповідає законам діалектики. Кількісні зміни розглядаються як збільшення або зменшення складових частин цілого, що приводить на певних етапах до якісного стрибка, відповідно до закону переходу кількісних змін в якісні.

Структурні зміни необхідно розглядати як зміни взаємовідносин складових частин. Зазвичай, число складових частин залишається незмінним, але структурні зміни можуть приводити до якісного стрибка, оскільки рушійною силою розвитку є внутрішні протиріччя, тоді як причиною кількісних і якісних змін є протиріччя із зовнішнім середовищем.

Отже, головною рушійною силою розвитку є зміни в зовнішньому і внутрішньому середовищі підприємства, які потребують відповідних змін у процесах, що відбуваються на підприємстві. Найбільший вплив на процеси розвитку машинобудівних підприємств мають такі зміни зовнішнього середовища, як: глобалізація процесів конкуренції, підвищення ролі та рівня інновацій, зростання потреб в інформатизації промислового сектора, необхідність ефективного використання досвіду та знань тощо. Саме вони і створюють «поле» загроз для діяльності підприємства та породжують постійну необхідність реалізації змін на підприємстві, які є запорукою розвитку підприємства. Такі зміни завжди є стратегічними, оскільки носять стратегічний характер внаслідок бажання підприємства адаптуватися до вимог зовнішнього середовища чи отримати певні вигоди, відповідно до наявних можливостей.

Як зазначає у своїй роботі Д. К. Воронков [20], стратегічний характер змін означає, що вони мають бути пов'язані з ключовими, принципово важливими для підприємства перетвореннями довготривалого характеру, які мають кардинальне значення для функціонування бізнесу і спричиняють довготривалі і невідворотні наслідки. А також спрямованість таких змін на розвиток передбачає позитивні якісні зрушення на підприємстві, заміну наявного стану в різних сферах його діяльності на суто інший, значно кращий.

Д. Дафт виокремлює такі типи стратегічних змін, які організація може вживати для адаптації та розвитку [21]:

- технологічні, що пов'язані з процесом виробництва в організації і включають базу знань і навичок, що забезпечують відмінні від конкурентів можливості й спрямовані на те, щоб зробити виробництво більш ефективним або збільшити його обсяги. Зміни в технології включають способи виготовлення продукції та надання послуг. Їхнім об'єктом є методи роботи, устаткування та процес роботи;
- зміни в продукції та послугах відносять до випуску продукції або надання послуг. Нова продукція включає абсолютно нові продукти або модифіка-

цію тих, що випускаються, що істотно впливає на ринкові можливості організації;

- структурні або системні пов'язані з діючими в організації адміністративною методологією, політикою, системою управління;
- зміни в персоналі, що відображають зміни в цінностях, підходах, класифікації та досвіді працюючих для того, щоб вони накопичували та нарощували зусилля для досягнення цілей організації.

У своєму дисертаційному дослідженні Гронь О. В. [7] зазначає, що на машинобудівних підприємствах Харківського регіону реалізуються такі типи змін, як: організаційні, технологічні, ринкові, зміни в продукції та послугах, а також зміни в персоналі. Ринкові зміни, на думку цього автора, пов'язані зі змінами ринкової поведінки підприємства на ринку через зміни конкурентної позиції, частки ринку, каналів розподілу, споживачів.

Кожному із зазначених типів змін на підприємствах відповідає певний спосіб їхньої реалізації, який можна вважати способом розвитку підприємства. Як зазначає автор праці [14], спосіб розвитку підприємства – це організована послідовність дій, наслідком виконання яких є позитивні зміни в діяльності підприємства, що забезпечують цільовий контрольований перехід підприємства з поточного стану до майбутнього, більш досконалого, якісно нового, який характеризується зміцненням потенціалу підприємства, набуттям нових можливостей, здатністю вирішувати принципово нові завдання або застосовувати нові способи вирішення існуючих завдань.

Так, організаційні зміни реалізуються за допомогою процесів корпоратизації та централізації управління на підприємствах. Типовими проявами технологічних змін є процеси реструктуризації та реконструкції, модернізації, реінжинірингу бізнес-процесів тощо. Зміни в продукції та послугах знаходять своє відображення в процесах модифікації, вдосконалення, розширення номенклатури продукції. Пошук нових ринків збуту є проявом ринкових змін машинобудівних підприємств, що викликані змінами в ринкових умовах. Не досить активною є реалізація змін у персоналі, що ґрунтуються на впровадженні програм розвитку персоналу, його знань і вмінь.

Майже всі способи реалізації стратегічних змін є здобутком західної практики управління підприємствами, однак їх активно використовують як окремо, так і в комплексі машинобудівні підприємства України. Однак, будь-які стратегічні зміни підприємства, незалежно від способу його реалізації, вимагають забезпечення. Економічна безпека стратегічних змін передбачає узгодження цілей і завдань розвитку, а також «розробку комплексних сценаріїв міжсистемної поведінки при появі неочікуваних впливів, ситуації неповної визначеності та неконтрольованості ринку» [5, с. 108].

Отже, можна говорити про те, що завдання економічної безпеки залежать від типу стратегічних змін, які реалізуються підприємством. Враховуючи результати досліджень авторів [7; 21], було складено табл. 1, що наочно демонструє завдання економічної безпеки відповідно до типу стратегічних змін і способу їхньої реалізації на підприємстві.

Таблиця 1

Завдання економічної безпеки за типами стратегічних змін підприємства

Тип змін	Спосіб реалізації змін	Завдання економічної безпеки
1	2	3
Організаційні зміни	Реалізація структурно-функціональних змін шляхом: 1) стратегічних альянсів; 2) корпоратизації; 3) ребрендингу; 4) рефреймінгу; 5) реструктуризації; 6) ревіталізації; 7) реорганізації тощо	Завчасний аналіз та оцінка загроз щодо виникнення конфлікту інтересів партнерів у прийнятті стратегічних рішень шляхом: 1) узгодження інтересів та цілей підприємств, які входять до альянсу чи беруть участь у процесі корпоратизації, щодо ринку активів, які підприємства прагнуть контролювати, та ринку прибутку, який вони перерозподіляють між собою; 2) розробка заходів щодо недопущення інформаційної закритості підприємства шляхом розробки положення про розкриття інформації, яке повинно містити відомості про компетенцію органів і посадових осіб із питань розкриття інформації, детальний порядок дій щодо розкриття інформації, а також заходи дисциплінарної відповідальності за порушення вимог цього положення; 3) організація максимально ефективної інформаційної роботи, що виключала би дублювання структурними підрозділами підприємства функцій один одного; 4) проведення інформаційних роз'яснень споживачам із метою зменшення ризику несприйняття ними змін та ін.
Технологічні зміни	Реалізація змін техніко-технологічного потенціалу шляхом: 1) реінжинірингу бізнес-процесів; 2) реструктуризації; 3) модернізації; 4) реконструкції; 5) регенерації тощо.	Завчасний аналіз та оцінка загроз реалізації змін техніко-технологічного потенціалу шляхом: 1) контролю за співвідношенням масштабів освоєння нових елементів з потребами ринку; 2) координації вивільнення спеціалістів у зв'язку з появою непрофільних робіт; 3) розробки процедур техноло-гічного контролю та моніторингу підприємства; 4) контроль технологічної дисципліни тощо
Зміна в продукції та послугах	Реалізація змін, що стосуються процесів випуску продукції або надання послуг шляхом: 1) упровадження системи «Бережливе виробництво» – мінімізації бракованої продукції, скорочення незавершеного виробництва, залишків сировини та готової продукції, максимально ефективного використання ресурсів підприємства; 2) випуску абсолютно нової продукції; 3) модернізації продукції, що вже випускається тощо	Забезпечення економічної безпеки шляхом: 1) раціоналізації процесів збору, обробки й визначення ступеня вірогідності інформації, необхідної для різних ланок управління в процесі вдосконалення продукції; 2) аналізу та оцінки загроз випуску нерентабельної продукції та її відповідності існуючій продуктивній стратегії; 3) виявлення непередбачених функціонально однорідних замінників вироблених товарів у галузі; 4) сприяння отриманню міжнародних сертифікатів якості
Ринкові зміни	Реалізація змін ринкової поведінки підприємства шляхом: 1) виділення ключових компетенцій підприємства, їх удосконалення та забезпечення унікальності, формування нових ключових компетенцій, які є затребуваними суб'єктами зовнішнього середовища підприємства; 2) впровадження програм управління змінами – цільових програм заходів, які передбачають внесення змін у різні сфери діяльності підприємства (обслуговування виробництва, збут, управління тощо) для досягнення поставленої мети; 3) реалізації внутрішніх корпоративних проєктів – окремих внутрішніх програм управління змінами 4) на підприємстві, які передбачають формування нових продуктів, вихід на нові ринки тощо	Завчасний аналіз та оцінка загроз зміни поведінки підприємства на ринку шляхом: 1) збору, обробки, систематизації інформації про конкурентне середовище підприємства та зміни, що відбуваються на ринку, де воно працює; 2) оцінки ризику порушення прав інтелектуальної власності в процесі виділення ключових компетенцій; 3) перевірка фінансових можливостей потенційних контрагентів; 4) організації взаємодії з контрагентами, що провадять свою діяльність на потенційному ринку; 5) координації інформаційних і фінансових потоків щодо внутрішньої організації діяльності на підприємстві

1	2	3
Зміни в персоналі	Управління знаннями та формування правил поведінки персоналу шляхом: 1) консолідації та концентрації знань, що можуть забезпечити підприємству конкурентні переваги (знання щодо нових продуктів або технологій, знання про методи роботи тощо); 2) формування, впровадження та підтримка несуперечливої сукупності правил поведінки персоналу підприємства, заохочення креативності, ініціативи, побудова кар'єри, всебічна підтримка талантів	Досягнення балансу суспільних, групових і приватних інтересів працівників, персоналу управління й керівної ланки підприємства шляхом: 1) систематичного проведення кадрового аудиту та оцінки персоналу для побудови ризикового кадрового профілю, що дає можливість 2) попередження протиправних дій з боку персоналу підприємства, які можуть завдати шкоди економічній безпеці (розповсюдження конфіденційної інформації за межами підприємства, промислове шпигунство тощо); 3) забезпечення безпеки персоналу підприємства тощо

Як видно з приведеної таблиці, завдання економічної безпеки залежать від типу та способу реалізації стратегічних змін на підприємстві. Забезпечення економічної безпеки в управлінні стратегічними змінами зумовлює вживання превентивних заходів запобігання виникненню загроз і небезпек, а також пошуку засобів та інструментів як зменшення негативних наслідків загроз та небезпек, так і створення умов захищеності підприємства.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження підтвердило наявність зв'язку між поняттями «економічна безпека» та «розвиток підприємства»: економічна безпека є невід'ємною складовою процесів стратегічних змін, що є запорукою розвитку машинобудівних підприємств України. Дослідження підходів до визначення понять економічна безпека та розвиток підприємства, а також розгляд основних типів стратегічних змін підприємства дозволили сформувати авторську позицію щодо визначення поняття «економічна безпека стратегічних змін підприємства». Так, під економічною безпекою стратегічних змін підприємства автори розуміють стан захищеності підприємства від зовнішніх і внутрішніх ризиків та загроз, які виникають у процесі ініційованих суб'єктом господарювання змін у стратегії, змін у продукції та послугах, змін у персоналі, організаційних, технологічних, ринкових змін підприємства.

Враховуючи усе вищесказане, можна зробити висновки про те, що виникає об'єктивна необхідність у вдосконаленні теоретико-методологічних основ забезпечення економічної безпеки розвитку, а також формуванні дієвого інструментарію забезпечення економічної безпеки в управлінні стратегічними змінами машинобудівних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьев Н. В. Управление развитием предприятия: монография / Н. В. Афанасьев, В. Д. Рогожин, В. И. Рудыка. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2003. – 184 с.
2. Белокуров В. В. Структура функциональных составляющих экономической безопасности предприятия / В. В. Белокуров [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.safetyfactor.ru>
3. Бендиков М. А. Экономическая безопасность промышленного предприятия / М. А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 2. – С. 17 – 30.

4. Большой экономический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. – 5-е изд., доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 2002. – 1280 с.

5. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення: монографія / Т. Г. Васильців. – Львів: Арал, 2008. – 386 с.

6. Гнілицька Л. В. Теоретико-методичні та прикладні основи забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності: монографія / Л. В. Гнілицька, А. І. Захаров, П. Я. Пригунов. – К.: Дорадо-Друк, 2011. – 290 с.

7. Гронь О. В. Інструментарій управління стратегічними змінами підприємства: автореф. дис. ... канд. екон. наук / О. В. Гронь – Х., 2013. – 21 с.

8. Евдокимов Ф. И. Экономическая устойчивость предприятия как фактор его безопасности / Ф. И. Евдокимов, Е. В. Мизина // Сборник научных трудов ДонГТУ. – 2001. – С. 16 – 25.

9. Економіка підприємства: підручник / за заг. ред. С. Ф. Покропівного. – 3-тє вид., [без змін]. – К.: КНЕУ, 2006. – 528 с.

10. Ильяшенко С. Н. Оценка составляющих экономической безопасности предприятия / С. Н. Ильяшенко // Материалы международной научно-практической конференции «Проблемы обеспечения экономической безопасности». – Донецк, 2001. – С. 115 – 116.

11. Ковалев Д. И. Экономическая безопасность предприятия / Д. И. Ковалев, Т. Г. Сухорукова // Экономика Украины. – 2005. – № 10. – С. 48 – 52.

12. Козаченко А. В. Экономическая безопасность предприятия: монография / А. В. Козаченко, В. П. Пономарев, А. Н. Ляшенко. – К.: Либра, 2003. – 280 с.

13. Кузенко Т. Б. Управление финансовой безопасностью на предприятии / Т. Б. Кузенко, В. В. Прохорова, Н. В. Саблина // Бизнес Информ. – 2007. – № 12 (1). – С. 27 – 29.

14. Погорелов Ю. С. Вибір способів розвитку підприємства / Ю. С. Погорелов // Вісник ХНУ. Серія «Економічні науки». – 2010. – № 4. – Т. 2. – С. 79 – 85.

15. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. ... д-ра екон. наук / Л. Г. Шемаєва. – К., 2010. – 39 с.

16. Шкарлет С. М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф. дис. ... д-ра екон. наук / С. М. Шкарлет. – К., 2007. – 41 с.

17. Шлык В. В. Комплексное обеспечение экономической безопасности предприятия / В. В. Шлык. – СПб.: Алетейя, 1999. – 138 с.

18. Шумпетер И. Теория экономического развития. Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры / И. Шумпетер ; пер. с нем. В. С. Автономова, М. С. Любского, А. Ю. Чепуренко. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.

19. Экономическая и национальная безопасность: учебник / под ред. докт. техн. наук, профессора. Олейникова Е. А. – М. : Издательство «Экзамен», 2004. – 768 с.

20. Воронков Д. К. Управління стратегічними змінами щодо інноваційного розвитку підприємства / Д. К. Воронков // Вісник ХНУ. Серія «Економічні науки». – 2009. – № 6. – Т. 3. – С. 7 – 11.

21. Дафт Р.Л. Теория организации / Р.Л. Дафт; пер. с англ. под ред. Э. М. Короткова. – М. : Юнити-Дана, 2006. – 736 с.

REFERENCES

Afanasev, N. V., Rogozhin, V. D., and Rudyka, V. I. *Upravlenie razvitiem predpriatiia* [Managing the development of the enterprise]. Kharkiv: INZhEK, 2003.

Belokurov, V. V. "Struktura funktsionalnykh sostavliayushchikh ekonomicheskoy bezopasnosti predpriatiia" [Structure of the functional components of economic security]. <http://www.safetyfactor.ru>

Bendikov, M. A. "Ekonomicheskaya bezopasnost promyshlennogo predpriatiia" [The economic security of the industrial enterprise]. *Menedzhment v Rossii i za rubezhom*, no. 2 (2000): 17-30.

Bolshoy ekonomicheskyy slovar [Big Dictionary of Economics]. Moscow: Institut novoy ekonomiki, 2002.

Daft, R. L. *Teoriya organizatsii* [Organization theory]. Moscow: Yuniti-Dana, 2006.

Evdokimov, F. I., and Mizina, E. V. "Ekonomicheskaya ustoychivost predpriatiia kak faktor ego bezopasnosti" [Economic sustainability of the enterprise as a factor in its security]. *Sbornik nauchnykh trudov DonGTU* (2001): 16-25.

Ekonomika pidpriemstva [Business Economics]. Kyiv: KNEU, 2006.

Ekonomicheskaya i natsionalnaya bezopasnost [Economic and national security]. Moscow: Ekzamen, 2004.

Hron, O. V. "Instrumentarii upravlinnia stratehichnymy zminamy pidpriemstva" [Tools for managing the strategic changes the company]. *avto-ref. dys. ... kand. ekon. nauk*, 2013.

Hnilytska, L. V., Zakharov, A. I., and Pryhunov, P. Ya. *Teoretyko-metodychni ta prykladni osnovy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky sub'ektiv hospodarskoi diialnosti* [Theoretical and methodological and practical basis for the economic security of economic activity]. Kyiv: Dorado-Druk, 2011.

Iliashenko, S. N. "Otsenka sostavliayushchikh ekonomicheskoy bezopasnosti predpriatiia" [Score components of economic security]. *Problemy obespecheniia ekonomicheskoy bezopasnosti*. Donetsk, 2001. 115-116.

Kozachenko, A. V., Ponomarev, V. P., and Liashenko, A. N. *Ekonomicheskaya bezopasnost predpriatiia* [The economic security of the enterprise]. Kyiv: Libra, 2003.

Kuzenko, T. B., Prokhorova, V. V., and Sablina, N. V. "Upravlenie finansovoy bezopasnosti na predpriatii" [Management of financial security in the enterprise]. *Biznes Inform*, no. 12 (1) (2007): 27-29.

Kovalev, D. I., and Sukhorukova, T. G. "Ekonomicheskaya bezopasnost predpriatiia" [The economic security of the enterprise]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 10 (2005): 48-52.

Pohorelov, Yu. S. "Vybir sposobiv rozvytku pidpriemstva" [The methods of the enterprise]. *Visnyk KhNU. Seriya «Ekonomichni nauky»* vol. 2, no. 4 (2010): 79-85.

Shkarlet, S. M. "Formuvannia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv zasobamy aktyvizatsii ikh innovatsiinoho rozvytku" [Formation of Economic Security Company of the intensification of the innovation]. *avto-ref. dys. ... d-ra ekon. nauk*, 2007.

Shlykov, V. V. *Kompleksnoe obespechenie ekonomicheskoy bezopasnosti predpriatiia* [Complex economic security company]. St. Petersburg: Aleteya, 1999.

Shumpeter, I. *Teoriya ekonomicheskogo razvitiia. Issledovanie predprinimatelskoy pribyli, kapitala, protsenta i tsikla koniunktury* [Theory of Economic Development. The study of business profits, capital, credit, interest and cycle conditions]. Moscow: Progress, 1982.

Shemaieva, L. H. "Ekonomichna bezpeka pidpriemstv u stratehichnii vziaemodii z sub'iektamy zovnishnyoho seredovyscha" [Economic security in a strategic interaction with the subjects of the environment]. *avto-ref. dys. ... d-ra ekon. nauk*, 2010.

Voronkov, D. K. "Upravlinnia stratehichnymy zminamy shchodo innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva" [Managing strategic change on innovative development company]. *Visnyk KhNU. Seriya «Ekonomichni nauky»* vol. 3, no. 6 (2009): 7-11.

Vasylytsiv, T. H. *Ekonomichna bezpeka pidpriemnytstva Ukrainy: stratehiia ta mekhanizm zmitsnennia* [Economic Security of Ukraine: Strategy and strengthening mechanism]. Lviv: Aral, 2008.